

Committed to Birds:

Actieplan vogels op de Hoge Dijk 2017

Een aantal jaar geleden sloegen NGF en Vogelbescherming Nederland de handen ineen en publiceerden in 2015 het rapport Vogels en Golfbanen, een leidraad voor vogelvriendelijk om golfbaanbeheer. Volgend op deze leidraad is een methode 'Committed to Birds' ontwikkeld. Golfbanen kunnen door het meedoen aan en het goed doorlopen van het project Committed to Birds met het gemeenschappelijk belang: optimale bespeelbaarheid én goed voor de natuurwaarde van de baan, het 3 jaar geldige NGF-label Committed to Birds ontvangen.

In het kader van bovenstaand Committed to Birds initiatief van de NGF en Vogelbescherming is er ook een plan voor Golfcentrum De Hoge Dijk gemaakt.

Dit plan volgt de vier stappen van CtB, te weten: onderzoek (0-meting); visie; werkplan ontwikkeling & uitvoering; evaluatie.

Onderzoek:

In het kader van GEO zijn er inventarisaties op de golfbaan gedaan zodat enigzins bekend is welke vogels op de baan voorkomen en welke er ook broeden.

Om beter inzicht in de broedvogels te krijgen wordt er volgend voorjaar een broedvogelinventarisatie ingepland, die elk jaar (of elke 3 jaar) wordt herhaald.

Visie:

De visie van Golfcentrum Hoge Dijk is het behoud en waar mogelijk verhoging van de natuurwaarden op en rond de golfbaan, ook in het kader van de GEO-certificering.

Het doel van dit plan is om te beschrijven wat er moet gebeuren om de ambassadeursoorten te behouden en acties uit te zetten in de tijd om te proberen droomsoorten naar de baan te krijgen.

Hierbij hebben soorten van de Rode lijst de voorkeur boven algemene soorten.

Per soort wordt beschreven welke acties er nodig zijn voor deze soort. Denk hierbij aan vegetatie en soort nestgelegenheid die gecreëerd moet worden.

Ambassadeursoorten:

- Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*) Alle
- Kleine Karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*) Kleine Karekiet
- IJsvogel (*Alcedo atthis*) Fernanda

Droomsoorten:

- Huiszwaluw (*Delichon urbicum*) Theo Driessen
- Oeverzwaluw (*Riparia riparia*) Theo
- Gierzwaluw (*Apus apus*) Theo
- Steenuil (*Athene noctua*) Jaap
- Kerkuil (*Tyto alba*) Jaap
- Ransuil (*Asio otus*) Jaap
- Ooievaar (*Ciconia ciconia*) Fernanda
- Torenvalk (*Falco tinninculus*) Jaap
- IJsvogel (*Alcedo atthis*) Fernanda
- Grote Karekiet (*Acrocephalus arundinaceus*) Fernanda

Ontwikkeling werkplan:

Benodigde acties per soort.

Ambassadeurssorten:

Boerenwaluw

Voor de Boerenwaluw is de zolder boven de lockerruimte al jaren geleden geschikt gemaakt om te broeden wat zij dan ook elk jaar doen. Schoonmaken van de ruimte en monitoren/tellen of het goed gaat met onze Boerenwaluwen zijn de enige benodigde acties.

Kleine Karekiet

De Hoge Dijk heeft veel water met riet (*Phragmites australis*). Voor de Kleine Karekiet is het noodzakelijk voldoende riet te laten tijdens het rietbeheer. Hier wordt al rekening mee gehouden bij het rietbeheer.

IJsvogel

Hoewel de IJsvogel al veel op de golfbaan wordt gezien en gehoord broedt hij er nog niet. Hiertoe kan nestgelegenheid worden aangebracht in de vorm van een verticale zand/betonwand op een rustige plek aan het water. Dit zou gecombineerd kunnen worden met een eventueel aan te leggen broedwand voor de Oeverwaluw.

Droomsoorten:

Huiswaluw

Nestgelegenheid voor Huiswaluwen

Huiswaluwen broeden onder witte of crème kleurige overstekken van huizen. Met modderige klei of leem metselen ze hun nest. Zij broeden meestal aan de rand van stad of dorp, daar waar veel insecten vliegen en waar modder te vinden is.

Op onze strakke weilanden zonder modder rond de drinkbakken van het vee heeft de huiswaluw het moeilijk om 'cement' te vinden voor de bouw van zijn nest.

Om de huiswaluwen te helpen zijn er kunstnesten; zijn kommetjes die met lijm of siliconenkit tegen de overstek worden gelijmd. Toch moet er ook dan nog modder in de directe omgeving te vinden zijn om het nest af te werken en net als bij de boerenwaluw mag de huiswaluw het vermogen om zelf een nest te metselen niet verliezen.

Oeverwaluw

Nestgelegenheid voor Oeverwaluwen

Het meeste baat heeft de oeverwaluw bij het herstel van de natuurlijkheid van beken en rivieren. De zandige steile hellingen, die daarmee terug keren vormen hét biotoop van de oeverwaluw.

De mens kan een 'natuurlijke' oeverwand aanleggen: stort een flinke berg zand/leem en maak een steile wand, stel die de zwaluwen ter beschikking. Het is van belang dat elk jaar voor de oeverwaluwen terug keren uit Afrika de wand weer steil wordt afgestoken.

Men kan kunstwanden aanleggen op plaatsen waar al een broedplaats in de nabijheid aanwezig is of was. Als een kunstwand eenmaal in gebruik genomen is, is het belangrijk de wand goed te onderhouden.

Gierwaluw

Het is gebleken dat gierzwaluwen gebruik maken van kunstnesten. Door onze gebouwen van speciale kunstnesten te voorzien, kunnen we deze vogels behouden in onze steden en dorpen. Er zijn 4 soorten kunstnesten. De keuze zal worden bepaald door de mogelijkheden en de architectuur van het gebouw

Soorten (kunst)nesten:

- a. [Neststenen \(voorkeur : meest duurzaam! \)](#)
- b. [Geïntegreerde nestgelegenheid](#)
- c. [Gierzwaluw – dakpannen](#)
- d. HYPERLINK

"<http://www.zwaluwen.info/gierzwaluw/nesten.php#nestkasten>

n" [Gierzwaluw - nestkasten](#)

Algemeen

Steenuilen zijn bij uitstek holenbroeders. Voor hun nest, maar ook als roestplaats, maken ze het liefst gebruik van natuurlijke holtes. Om steenuilen juist bij het ontbreken van deze holtes een helpende hand te bieden, kan het plaatsen van nestkasten een goed hulpmiddel zijn. Steenuilen zijn niet erg kieskeurig. Nesten kunnen op de meest bijzondere plaatsen worden aangetroffen. De bekendste plekken zijn holle bomen en onder de dakpannen of golfplaten van gebouwen. Maar ook bijzondere plekken zoals een horizontaal gelegen pvc-buis in een schuur.

Dat wil echter niet zeggen dat nestkasten niet aan een aantal eisen zouden moeten voldoen.

De belangrijkste eisen zijn:

- voldoende nestruimte
- goed ventilatie
- voorkom inwateren bij regen met harde wind
- duurzaam
- uitlopmogelijkheid voor de juvenielen
- gemakkelijk toegankelijk en te openen
- geen toegang voor predatoren zoals steenmarters

Kerkuil

De kerkuil (*Tyto alba*) meet een lengte van 33 tot 39 cm. Kenmerkend is zijn hartvormige kop. Hij komt zowel voor in lichte als donkere vorm, of een variant daarvan. De kerkuil is een bewoner van kleinschalige landschappen. In bossen kom je deze uil dan ook nauwelijks tegen. Hij jaagt in het open veld, het liefst daar waar gras en bouwland worden afgewisseld met kruidenrijke akkerranden, houtwallen, heggen of bosjes. De kerkuil broedt vooral in en rond boerderijen. Zolders, schuren, hooibergen e.d. zijn ideale broedplaatsen voor de kerkuil. Een gat in de gevel moet de uil toegang verschaffen tot zijn broedplaats. Wanneer een nestkast op de zolder wordt opgehangen dan zal de uil hier dankbaar gebruik van maken. De aanwezigheid van een kerkuil rond je huis is duidelijk op te merken; braakballen en krijtwhite 'poepvlekken' verraden zijn aanwezigheid. De kerkuil broedt vanaf april t/m september waarbij een 2e broedsel geen uitzondering is. Momenteel zijn er in Nederland meer dan 3000 broedparen bekend.

Algemene aandachtspunten:

De nestkast dient geplaatst te worden op een zolder of in de nok van een schuur, in ieder geval op een rustige plek.

In de eerste helft juni dient de kast gecontroleerd te worden. Meestal kun je al snel horen of in de kast jongen zitten, een luid gesis verraad hun aanwezigheid.

Mogelijk vindt er nog een tweede broedsel plaats, daarom altijd nog 'n 2e controle begin augustus.

Een kerkuilenkast zit vaak vol met braakballen, dus kijk na ieder broedseizoen of de kast moet worden schoongemaakt. Een laag van 5 cm braakballen moet je altijd te laten liggen het overtollige kun je beter afvoeren i.v.m. de ammoniak lucht die hierdoor ontstaat.

Zijn de jongen groot en proberen ze uit de kast te komen, doe dan snel de deur weer dicht, dit voorkomt dat ze vroegtijdig de kast verlaten en een prooi worden voor andere dieren.

Nestkast direct achter het gat in de gevel.

Kerkuilenkast bestaande uit 2 compartimenten en schuifdeur.

Gat in nok om uil toegang te verschaffen.

Ransuil

[Nestkast voor ransuil](#)

Kunstmatige nestgelegenheden zijn ransuilnestmanden. Belangrijk bij plaatsing is dat de nestmanden minimaal 10m hoog worden opgehangen.

De ransuil is een middelgrote uil van zo'n 36 cm groot. Kenmerkend zijn de oorpluimen en de grote ogen met oranje iris. Ze leven in beboste gebieden, maar doen het ook uitstekend in dorpen en steden (bijvoorbeeld op forten en kerkhoven). Ze prefereren naaldbomen en coniferen om in te leven. In de winter kunnen ransuilen hier samenscholen in zogenaamde roestplaatsen. Soms tientallen bij elkaar. In het broedseizoen wordt gebroed in oude nesten van bijvoorbeeld kraai. Ransuilen jagen in open gebieden, zoals graslanden en akkers. Ze vangen met name (woel)muizen en soms kleine vogels.

De laatste decennia gaat het slecht met deze uil. Er wordt geschat dat er in Nederland zo'n 6000 broedparen leven. In de omgeving van ons tuinenpark zijn afgelopen zomer op verschillende plekken jonge ransuilen gesignaleerd: Maarssen, Westbroek, Groenekan, Gagelpolder en Ruigenhoekse polder waargenomen. Plaatsing van nestmanden vergroot de kans dat ze zich op de Driehoek gaan vestigen.

Ooievaar

Welk nest is het meest geschikt?

Besluit u een nest te gaan bouwen, dan kunt u denken aan een nest op een paal of een nest op een gebouw. Soms is het ook mogelijk om een nest in een boom te plaatsen. De basis voor elk van deze nesten is het nestplatform. Houd daarbij rekening met het volgende: De doorsnee van het nest is ongeveer 130 cm. Van groot belang is dat de bodem een open structuur heeft voor een goede afwatering. Denk hierbij aan de lattenstructuur van een palet. Op de omtrek van het nest staan opstaande pennen. Deze zijn nodig om er wilgen-of essentenen doorheen te vlechten, waardoor het eerste nestmateriaal niet kan wegwaaien. In het nest wordt maar een dunne bodemlaag van takken of gemaaide heide gelegd. De ooievaars moeten het nest zelf verder opbouwen, wat ook goed is voor de paarbinding.

Paalnest

De vrije aanvliegruimte bepaalt de hoogte van de benodigde paal! Zijn er geen obstakels in de omgeving en kan publiek niet dicht bij het nest komen, dan is een hoogte van 4 à 5 meter boven de grond voldoende. Voeg daar 1 meter aan toe om in te graven, dan heeft u aan een paal van 6 meter genoeg. Houd een

maximale hoogte aan van 8 meter. Het nest moet eigenlijk met een ladder goed bereikbaar zijn voor onderhoud of voor het eventuele ringen van jonge ooievaars. Voordat u het nestplatform op de kopse kant van de paal aanbrengt dekt u de kop af met een plaatje lood om inwateren en daarmee rotten te voorkomen. Afhankelijk van de grondsoort wordt het deel vlak boven de grond met schoren vastgezet. Het is verstandig om in de wintertijd het nest te controleren en eventueel de 'koek' uit de nestkom te verwijderen. Dat is gewenst omdat ooievaars braakballen produceren, net als roofvogels, bestaande uit onverteerbare delen van de prooidieren. Die kunnen het nest vervilten, waardoor er regen in het nest kan blijven staan. Bovendien brengen de ooievaars vaak stukken papier of repen (landbouw)plastic mee die het nest ondoordringbaar maken waardoor regenwater niet kan afvloeien. Mooie palen om te gebruiken zijn oude telefoonpalen, maar u kunt ook eens kijken wat de lokale houthandel kan leveren. Zorg voor een solide constructie, zodat het altijd veilig is om bij het nest te kunnen komen. Zo'n nestplatform kan ook op een geknotte boom worden aangebracht.

Daknest

Het nestplatform is hetzelfde als in de basisvorm beschreven. De constructie op het dak is uiteraard sterk afhankelijk van het dak zelf. Daar is dus wat moeilijke een algemene beschrijving voor te geven.

Schoorsteennest

Ook hier is hetzelfde platform gebruiken. De constructie dient wel door een deskundige aan de schoorsteen te worden bevestigd. Nuttig is het om de ruimte tussen de bovenkant van de schoorsteen en de onderkant van het nestplatform af te schermen met kippengaas, om te voorkomen dat kraaien en kauwtjes een nest in de schoorsteen gaan bouwen! De nestplatforms zijn door een handige doe-het-zelver met weinig materiaalkosten in elkaar te zetten. Voor een kop snert en een broodje zijn er ongetwijfeld helpende handen beschikbaar, ook bij het plaatsen van het nest. Veel succes met de bouw

Torenvalk

De torenvalk (*Falco tinnunculus*) meet een lente van 31 tot 37 cm. De kenmerken van de Torenvalk zijn: rug roodbruin, vleugels zwartbruin. Lange donkere bakkebaarden. Onderkant leemkleurig met bruine lengtestrepen, poten geel. Bij het vrouwtje zijn de bovenkant van de kop, nek, bakkebaarden en stuit blauwgrijs, net als de staart, die aan het eind een brede zwarte band heeft. De bij het mannetjes grijze delen zijn bij het vrouwtje roodbruin, de staart heeft smalle donkerbruine dwars banden. Habitat: Boven open terrein met geen of lage vegetatie: velden, weiden, braakliggend land. Voedsel: Muizen, vooral veldmuizen; bij gebrek hieraan wordt ook gejaagd op mollen, spitsmuizen, zelden op kleine vogels en insecten (noodvoedsel). Torenvalken 'bidden', blijven op één plaats in de lucht staan en speuren vandaar op de grond naar prooi. Voortplanting: Broeden langs bosranden, in alleenstaande en holle bomen (oude vogelnesten), in kerktorens en nestkasten.

Algemene aandachtspunten:

Onze torenvalkenkast wordt gemaakt van eikenhout, het dak is afgewerkt met dakleer en een dikke eikenhouten achterlat zorgt voor een jarenlange stabiele bevestiging aan de boom.

De nestkast dient geplaatst te worden in een stevig boom, op een afstand van minimaal 6 meter boven de grond.

De kast moet redelijk vrij uitzicht hebben over een weiland, akkerland of braakliggende grond.

Een goede plek is vaak een houtwal of solitaire boom in een weiland.

Plaats de kast met de opening richting zuidoost.

Ook een lange paal in een weiland kan een goede plek zijn om de kast in op te hangen.

IJsvogel

2. Plek kiezen • Kies een plaats waar in of buiten het broedseizoen ijsvogels worden gezien. Dat is een plek met visrijk water. Een deel daarvan kan tot op korte afstand (1-2 km) liggen. • Kies een rustige plek. Regelmatige overlast van mensen binnen 50 meter afstand is ongewenst. Ga daarbij vooral uit van de situatie in het broedseizoen. • Kies een plek die geen last heeft van intensief oeverbeheer, zoals maaien in het broedseizoen. Overleg zo nodig met de terreineigenaar/beheerder. • Als de waterstand in hoogte sterk kan veranderen houd hier dan rekening mee bij de keuze van een plek. Een nestgang mag niet onder water lopen. • De windrichting (N, Z, O, W) waarop een wand gelegen is speelt geen rol. De vogels zitten immers in een nestkamer diep in de oever. Maar vermijd oevers waar een harde wind op staat en hoge golven tegenaan slaan. Rustige beschutte plekken hebben de voorkeur. • Zonlicht heeft geen invloed op de nestplaats. In de nestkom blijft het koel. • In principe maakt de grondsoort waar een ijsvogelwand wordt gemaakt niet veel uit. Wel is het zo dat ijsvogels gemakkelijker een nestgang uitgraven in zand dan in klei of löss. Vermijd oevers waar veel puin in zit.

3. Begroeiing op oever • De plek heeft bij voorkeur rondom wat opgaande begroeiing van bomen of struiken (ook van belang als schuilplaats voor pas uitgevlogen jongen). Door de schaduwwerking blijft het water voor de oever makkelijker vegetatievrij (Afb. 3). • Snoei zo nodig enkele takken weg voor een vrije aanvliegroute. • Op de oever en boven het water zijn hier en daar overhangende takken (uitkijkpost, rustplek, plek om visjes dood te slaan). Algemene aanwijzingen Hoofdstuk 4

4. Begroeiing in water • Kies een plek waar geen hinderlijke water- of oevervegetatie voor de oever staat. • Groeit in het broedseizoen opgaande watervegetatie (riet, lisdodde) voor de wand, steek die dan bij de bodem af met een spade of schop. • Als er geen andere keuze is, haal dan de watervegetatie weg door het water uit te diepen tot circa 75 cm onder het waterniveau (onderhoud en controle is dan lastiger).

5. Uitvoering • Voer het werk zoveel mogelijk uit buiten het broedseizoen. Als de bladeren van de bomen zijn, is er in veel situaties een beter overzicht van de oever. Dit maakt de keuze voor de juiste plek gemakkelijker. • Maak in een geschikt gevonden leefgebied - in hetzelfde broedterritorium - bij voorkeur twee of drie wanden op korte afstand van elkaar. IJsvogels kunnen dan zelf een wand kiezen; ook kan een tweede broedsel eventueel in de andere wand gelegd worden. • In een nieuw aangelegde wand kunnen, onder een lichte hoek van circa 10° (omhoog vanaf de waterkant), 1 of 2 (Afb. 3). Kies een plek met opgaande begroeiing van bomen of struiken.

10 Verstoringen In de volgende situaties is het onverstandig om een wand aan te leggen: • dichtbij een drukke recreatieplek; • nabij een visplaats; • op een plek met teveel oeverafslag; • op plaatsen waar boten gemakkelijk de wal raken of aanmeren (breng in bestaande situaties ter bescherming drijfbalken aan). Zitplaatsen Steek bij nieuwe ijsvogelwanden enkele dikke, kale, takken in de oever die circa een meter boven het water hangen. IJsvogels maken hier gebruik van als rustplek bij het uitgraven van een nestgang, uitkijkpost en plaats om gevangen visjes op dood te slaan. Als dat laatste het geval is, kunnen sporen van schubben achterblijven. In plaats van het aanbrengen van takken kan er een paal in het

water worden gezet. Het interessante van het aanbrengen van zitplaatsen is dat je als waarnemer altijd extra alert kunt zijn bij de benadering van die plaatsen. (Afb. 4). Een nestgang voorboren in een nieuwe ijsvogelwand. kleine gaten voorgeboord worden. Doorsnede 6 cm, diepte circa 30 cm. Dat stimuleert ijsvogels nog meer daar te gaan broeden. Doe dat minimaal 30 cm boven het waterniveau (Afb. 4). • Bij wortelkluiten kunt u eventueel eerst een lange houtboor gebruiken om door de wortels te komen. 6. Bescherming • Bescherm de omgeving van de wal zo nodig met behulp van een takkenril, boomstronken, braamstruiken of omgetrokken boom. • Bij predatie door vossen kunt u boven de nestplaats een stuk gaas vastzetten met piketpaaltjes. Daarna afdekken met een laagje grond. 7. Continuïteit • Een succesvolle eerste wand kan vrijwilligers motiveren tot aanleg van meer nieuwe wanden. Maak echter wel van te voren duidelijke afspraken over wie helpt bij de aanleg, de controle en het onderhoud. Dit zorgt voor continuïteit.

Grote Karekiet

Grote Karekieten zijn gebonden aan overjarig stevig waterriet dat geschikt is om het relatief zware nest te dragen. Een groot deel van de Nederlandse populatie is gevestigd in de noordelijke Randmeren van het IJsselmeergebied. Elders komen alleen in de oostelijke Vechtplassen nog tientallen paartjes voor, elders zijn ze uitermate schaars. Ongepaarde mannetjes zingen soms wekenlang op voor broeden ongeschikte plekken. De Grote Karekiet was tot ongeveer 1965 een hele normale broedvogel in de waterrijke delen van het land. De aantallen namen dramatisch af, alleen al sinds 1990 met 80%. De soort verdween vrijwel volledig van de hoge gronden, waar hij nooit algemeen was, maar bijvoorbeeld ook uit grote delen van het rivierengebied. De afname van vitaal waterriet als gevolg van onder andere onnatuurlijk peilbeheer is hierbij een belangrijke factor.

Uitvoering werkplan:

Planning in de tijd maken.

Evaluatie:

Na het broedseizoen zal er een evaluatie volgen van de resultaten van de acties.